

Erzurum Yöresinde Ekinokokkozis Sorunu (289 olgu)*

*The Problem of Echinococcosis in Erzurum Region (289 cases)**

Yrd. Doç. Dr. M. Akif Çiftçioğlu

Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi, Patoloji Anabilim Dalı, Erzurum

Özet: Erzurum yöresinde ekinokokkozis dağılımını saptamak amacıyla retrospektif inceleme yapılmıştır. Ocak 1966 - Haziran 1995 arasında Anabilim Dalı arşivimizde toplam 289 ekinokokkozis olgusu vardır. 204 olgu ünilocüler kist, 85 olgu multilocüler kistdir. 204 ünilocüler kist olgusunun 126 (% 61.7)'si kadınlarda, 78 (% 38.3)'i erkeklerdedir. Organ lokalizasyonları yönüyle, 70 (% 34.3) olgu karaciğer, 44 (% 21.5) olgu akciğer, 19 (% 9.3) olgu batin, 14 (% 6.8) olgu intrakraniyal, 11 (% 5.3) olgu böbrek, 8 (% 3.9) olgu dalak, 5 (% 2.4) olgu vertebral kolon, 1'i erkek olmak üzere 4 (% 1.9) olgu meme, 3'er olgu boyun ve ovaryum, 2'şer olgu mezenter, skrotum, kolon, femur, 1'er olgu orbita, safra kesesi, koledok lümeni, fallop tüpü, rekto-vezikal ve Douglas boşluğu, uterus, parotis bezi, kol, dirsek eklemi, gluteal-masseter-interkostal-rektus ve omuz kası içerisinde saptanmıştır. Kadınlarda yaş sınırı 2-65 arasında, ortalama 31, erkeklerde 7-74, ortalama 29'dur. 85 alveolar ekinokokkozis olgusunun 47 (% 55.2)'si kadınlarda, 38 (% 44.7)'i erkeklerdedir. 82 (% 96.4) olgu karaciğer lokalizasyonlu olup, 2 olguda ise karaciğer tutulumu yanısıra ayrı ayrı intraserebral ve peripankreatik lenf düğümü tutulumu vardır. 1 olguda ise karaciğer tutulumu olmaksızın adrenal tutulumu vardır. Kadınlarda yaş sınırı 16-66, ortalama 41.4, erkeklerde 12-65, ortalama 43'dür. 85 (% 85.8) olgunun 73'ü çiftçilikle uğraşmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Ekinokokkozis, E. granulosus, E. alveolaris

* 9. Ulusal Parazitoloji kongresi (24-27 Ekim 1995, Club Alda, Antalya)'nde sunulmuştur.

Summary: In this study, echinococcosis cases have been studied in the Erzurum region. 289 echinococcosis cases have been collected from our archives that covers the period between January 1966 - June 1995. 85 of 289 cases were diagnosed as alveolar echinococcosis, the rest were diagnosed as cystic echinococcosis. 126 (61.7 %) of cystic echinococcosis cases were females, 78 (38.3 %) of cases were males. The distribution of involved organs is as follows: liver in 70 (34.3 %) cases, lung in 44 (21.5 %) cases, abdomen in 19 (9.3 %) cases, brain in 14 (6.8 %) cases, kidney in 11 (5.3 %) cases, spleen in 8 (3.9 %) cases, columna vertebralis in 5 (2.4 %) cases and breast in 4 (1.9 %) cases. Only in 3 cases neck and ovary and in 2 cases mesenter, scrotum, colon, femur were involved. Only one case was found for each of the following organs; orbita, gall bladder, choledocus, tuba uterina, recto-vesical and Douglas cavity, uterus, parotis gland, arm, elbow, gluteal-masseter-intercostal-rectus and shoulder muscles. The age range was 2-65 (mean 31) in females and 7-74 (mean 29) in males respectively. 47 (55.2 %) of alveolar echinococcosis cases were in females, 38 (44.7 %) of cases were in males. 82 cases were found in liver, 1 case in both liver and brain, 1 case in both liver and peripancreatic lymph node. We came across one case out of liver, in surrenal gland. The age range was 16-66 (mean 41.4) in female, 12-65 (mean 43) in males. 73 of 85 E. multilocularis cases were farmers.

Key Words: Echinococcosis, E. granulosus, E. alveolaris

* Presented in the 9th National Parasitology Congress (October, 24-27 1995, Club Alda, Antalya).

Echinococcosis, tarım ve hayvancılığın yaygın bir geçim kaynağı olduğu, buna karşın çevre sağlığı ve koruyucu hekimlik önlemlerinin yetersiz kaldığı tüm toplumlarda görülen önemli bir paraziter hastalıktır (1-3). Ülkemizde de hastalık sıklıkla izlenmekte ve toplum sağlığı açısından önemli bir sorun oluşturmaktadır. Türk Tıp Tarihi'nde ilk ünloküler kist olgusu 1861 yılında bildirilmesine karşın (1, 4), ilk alveolar ekinokok olgusu 1939 yılında Mutlu tarafından bildirilmiştir (5).

Ülke genelindeki dağılım açısından, Doğu Anadolu Bölgesi özellikle de Erzurum, Kars, Ağrı önemli bir yer tutmaktadır (2). Malign bir durum gibi davranan alveolar ekinokok olgularının ülke genelinde özellikle Erzurum'da izlenmesi de, bu yöredeki sorunun boyutunu gözler önüne sermektedir (6, 7). Erzurum ve yöresindeki ekinokokozis sorunu ile ilgili olarak değişik yazarlar tarafından konunun önemini belirten çalışmalar yapılmıştır (8-

12). Bu çalışmada Erzurum ve yöresindeki kistik ve alveolar ekinokokozis olgularını daha önce yörede yapılan çalışmalar eşliğinde sunmayı amaçladık.

Gereç ve Yöntem

Ocak 1966 - Haziran 1995 arasında Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Patoloji Anabilim Dalı arşivinde yer alan toplam 125 587 olgu içerisindeki 289 ekinokokozis olgusu çalışmaya alınmıştır. Tüm olguların tanıları ışık mikroskopik olarak doğrulandıktan sonra; kendi aralarındaki dağılımları, organ lokalizasyonları, yaş-cins özellikleri, meslekleri, klinik tanıları ve saptanabildiği kadarıyla memleketleri incelenmiştir. 85 alveolar ekinokok olgusunun ad-soyad ve memleketleri, aynı olguların değişik yazarlarca yeniden bildirilerek gerçek sıklığı saptırmasını önlemek amacıyla tablo biçiminde verilmiştir (Tablo I).

Tablo I. Erzurum Bölgesi'ndeki 85 alveolar ekinokokozis olgusunun genel bilgileri (1968-1997).

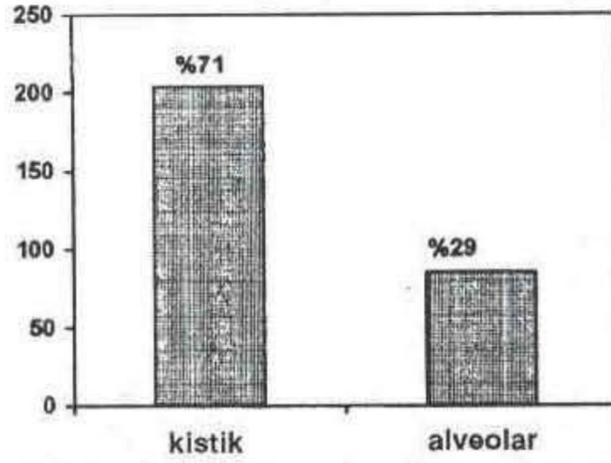
Olgu	Protokol	Adı Soyadı	Memleketi	Cinsiyet	Yaşı	Lokalizasyon	Klinik Tanı	Histopat. Tanı
1	2971/68	Kalender Ateş	Erzurum	E	38	Karaciğer	Kc. ca	Alveolar ekinokokozis
2	2084/68	Zekeriya Tazegül	Erzurum	E	35	Karaciğer	Kc. ca	"
3	2239/70	Zemine Arasın	Ağrı	K	43	Batın	?	"
4	198/71	Güllü Yaşar	Kars	K	35	Karaciğer	Kc. ca	"
5	834/71	Suzan Turan	Bulanık-Muş	K	24	Karaciğer	Kc. kitle	"
6	1327/71	Fadime Leylek	Erzurum	K	35	Karaciğer	Kc. kitle	"
7	1451/71	Müşteri Kocaman	Kars	E	41	Karaciğer	Mekanik ikter	"
8	2075/71	Tevrat Acar	Kars	K	35	Karaciğer	?	"
9	2508/71	Şemsettin Akpınar	Erzurum	E	40	Karaciğer	Mekanik ikter	"
10	3566/71	Celil Çankaya	Erzurum	K	30	Karaciğer	Kc. ca	"
11	1132/72	Faika Saçlı	Erzurum	k	30	Karaciğer	Kist hidatik	"
12	4862/72	Fevzi Düzgün	Erzincan	K	22	Batın	Lenfosarkom	"
13	5833/72	Ziya Alpaslan	Erzurum	E	31	Karaciğer	Mekanik ikter	"
14	271/73	Hanım Yılmaz	Kars	K	30	karaciğer	Mekanik ikter	"
15	491/73	Fatma Mengü	Erzincan	K	60	Karaciğer	?	"
16	1122/73	Gülten Ayabasar	Susuz-Kars	K	20	Karaciğer	Kc. Tbc	"
17	1374/73	Fatma Yıldız	Ağrı	K	40	Karaciğer	Kc. ca	"
18	2597/73	Suna Birsnel	Erzurum	K	37	Karaciğer	Kc. ca	"
19	3921/73	Elma Ateş	Tuzluca-Kars	K	45	Karaciğer	Kist hidatik	"
20	4934/73	Hayri Gökbudak	Erzurum	E	26	Karaciğer	Kc. Tbc	"
21	5166/73	İsmet Akgül	Muş	K	35	Karaciğer	Kist hidatik	"
22	5362/73	Zümrüt Akgün	Kars	E	12	Karaciğer	Kist hidatik	"
23	1394/74	Gaffar Yıldız	Erzurum	E	60	Karaciğer	Kc. ca	"
24	4060/74	Zennure Polat	Erzincan	K	35	Karaciğer	Kist hidatik	"
25	2732/75	Fatma Çınar	Kars	K	45	Karaciğer	Kc. ca	"
26	2752/75	Cemal Bozova	Erzurum	E	39	Karaciğer	Kc. ca	"
27	4274/75	Şamizer Kahraman	Kars	K	60	Karaciğer	Kc. ca	"
28	340/76	Nazhanım Aktaş	Kars	K	40	Karaciğer	Hepatoma, bilier siroz	"
29	1816/76	Hüsna İnan	Karayazı-Erz.	K	35	Karaciğer	Kc. ca	"
30	2089/76	Vahide Ulutekin	Malazgirt-Muş	K	32	Karaciğer	Kc. ca	"
31	2976/76	Mehmet Baydaroğlu	Adilcevaz-Bilis	E	45	Karaciğer	Hepatomegali, ikter	"
32	2261/77	Bekir Değerli	Patnos-Ağrı	E	56	Karaciğer	Hepatoma, kist hidatik	"
33	2550/77	Arabi Polat	Çat-Erzurum	E	33	Karaciğer	İkter, sağ hipok. ağrı	"

Tablo I'in devamı

Olgu	Protokol	Adı Soyadı	Memleketi	Cinsiyet	Yaşı	Lokalizasyon	Klinik Tanı	Histopat. Tanı
34	2713/77	Azize Kırdag	Selim-Kars	K	35	Karaciğer	Kc. ca Kitle	"
35	4937/77	Behice-Uzuntürk	Erzurum	K	55	Karaciğer	Kc. primer ca	"
36	5309/77	Songül Yılmaz	Kars	K	16	Karaciğer	Enfekte kist hidatik	"
37	135/78	Tevrat Tavas	Çat-Erzurum	K	45	Karaciğer	Kc. absesi Kc. ca	"
38	1016/78	Hazime Aras	Sarıkamış-Kars	K	28	Karaciğer	Kist hidatik	"
39	2716/78	Nurettin Yüce	Erzurum	E	55	Karaciğer	Hepatoma	"
40	825/79	Ahmet Avcı	Narman-Erz.	E	38	Karaciğer	Kist hidatik	"
41	952/79	Şükriye Kırtas	Bayburt	K	47	Karaciğer	Kc. ca	"
42	1083/79	Müslimet Keşat	Horasan-Erz.	K	38	Karaciğer	Kolelitiazis	"
43	1105/79	Hüseyin Çalışkan	Bayburt	E	25	Karaciğer	Kc. ca	"
44	1439/79	Porsor Göre	?	K	60	Karaciğer	A. ekinokok	"
45	2907/79	Nuri Turan	Erzurum	E	35	Karaciğer	Kc. ca	"
46	3896/79	Sabri Yeşilöz	Van	E	60	Karaciğer	Hepatoma	"
47	2101/0	Melek Kural	?	K	25	Karaciğer	Kc. kitle	"
48	2378/80	Cemal Demir	?	E	45	Karaciğer	Kc. ca Alv. ekino.	"
49	630/87	Raife Duman	Erzurum	K	51	Karaciğer	Kc. ca	"
50	2018/87	Garip Kılıç	Tekman-Erz.	E	40	Karaciğer	E. alveolaris	"
51	107/89	Zöhre Köse	Erzurum	K	45	Karaciğer	E. alveolairs	"
52	393/89	Kazım Yaşar	Çat-Erzurum	E	48	Karaciğer	Kc.malignite	"
53	724/89	Gelin Coşkun	Erzurum	K	55	Karaciğer	Hidatik kist	"
54	754/89	Galip Coşkun	Erzurum	E	47	Karaciğer	Kc. ca	"
55	931/89	Zülküflü Çimağıl	Erzurum	E	61	Karaciğer	K. ca	"
56	1408/89	Kakil Taşdemir	Ağrı	E	40	Karaciğer	Hepatoma	"
57	3646/89	İnsaf Yıldırım	Tekman-Erz.	K	56	Karaciğer	Ech. alveolaris	"
58	3743/89	Münevver Çetin	Ağrı	K	33	Karaciğer	Kc. absesi, E. alveol.	"
59	4460/89	Sümbül Hazal	Tekman-Erz.	K	35	Karaciğer	E. alveolaris	"
60	5346/89	Cemil Mutlu	Erciş-Van	E	57	Karaciğer	Hepatoma	"
	1414/90							
61	498/90	Fettah Polat	Diyadin-Ağrı	E	29	Karaciğer	Kist hidatik	"
	499/90							
62	946/90	Ümmüleyla Aktaş	Kars	K	60	Karaciğer	Alveolar kist	"
	972/90							
63	2132/90	Fatma Sağır	Erzurum	K	62	Karaciğer	Hidatik kist	"
64	3207/90	Ali Çolak	Erzurum	E	40	Karaciğer	E. alveolaris	"
65	5033/90	Ekrem Şen	Erzurum	E	32	Karaciğer	E. alveolaris	"
66	345/91	Nuri Tekin	Erzurum	E	37	Karaciğer	Kc. absesi	"
67	918/91	Fikri Ateş	Erzurum	E	59	Karaciğer	Kc. absesi	"
68	1559/91	Keji Yolcu	Iğdır	K	47	Karaciğer	Kc. ca	"
69	1630/91	Gülsüm Arpaçay	Kars	K	57	Kc. ve lenf d.	Kitle	"
	1657/91							
70	3133/91	Dedebey Koç	Kars	E	60	Karaciğer	Enfekte kist hidatik	"
71	2571/92	Hasan Aydın	Bingöl	E	60	Karaciğer	Kc. ca, Alveo. kist	"
72	3146/92	Münevver Çetin	Horasan-Erz.	K	32	Karaciğer	Kc. absesi	"
73	3328/92	Kerem Yağan	Malazgirt-Muş	E	65	Kc. ve beyin	Kitle	"
	3348/92							
74	5685/92	Fethiye Kokan	Hasankale-Erz.	K	38	Karaciğer	Kc. ca	"
75	5732/92	Gülbeyaz Söğütlü	Kars	K	60	Karaciğer	Hepatoma	"
76	107/93	Hamdi İbişoğlu	Erzurum	E	36	Karaciğer	Alveo. kist, Kc. ca	"
77	512/93	Hanım Uysal	Kars	K	39	Karaciğer	Alveo. kist	"
78	198/93	Zafer Tataroğlu	Narman-Erz.	K	55	Karaciğer	Kc. kitle	"
79	1784/93	Şükrü Diler	Erzurum	K	66	Karaciğer	Kc. ca	"
	1791/93							
80	2117/93	Hasibe Yıldız	Erzurum	K	16	Karaciğer	Kc. Tm.	"
81	3078/94	Nigar Esmer	Muradiye-Van	K	55	Karaciğer	Kc. met. tm	"
82	3647/94	Müslüm Bulut	Hasankale-Erz.	E	42	Karaciğer	Alveo. kist, Kc. ca	"
83	244/95	Azize Gökçe	Ağrı	K	38	Karaciğer	Hepatoma, Alveo. kist	"
84	329/95	Arzu Ceylan	Konya	K	20	Karaciğer	Kc. tm	"
	716/95							
85	981/95	Cemil Çimen	Çat-Erzurum	E	35	Adrenal	Adrenal tümörü	"

Bulgular

Toplam 289 ekinokokkozis olgusunun, 85 (% 29.4)'i alveolar ekinokokkozis, 204 (% 70.6)'ü ise uniloküler kistik ekinokokkozis'dir (Şekil 1). 125 587 adet biopsi materyali içerisindeki ekinokok olgularının sıklığı 230/100 000 olarak saptanmıştır.

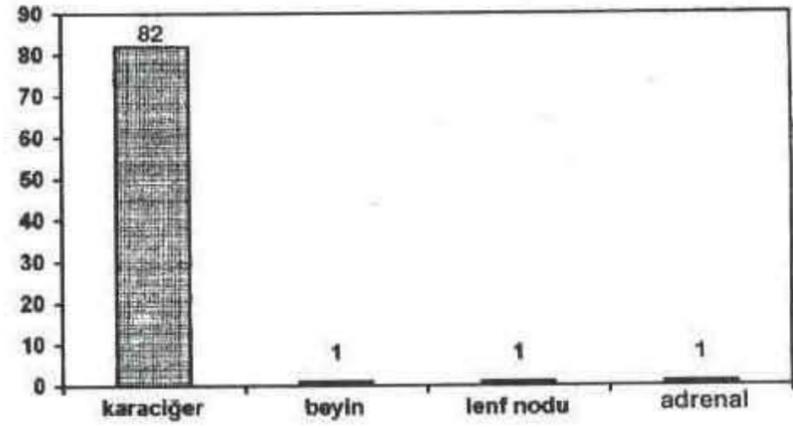


Şekil 1. Olguların E. alveolaris ve E. granulosus açısından dağılımları.

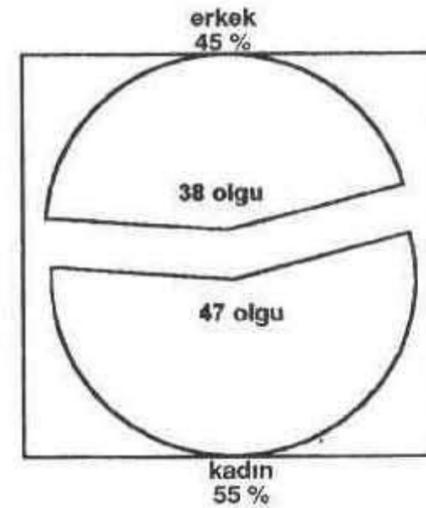
85 alveolar ekinokok olgusunun 82 (% 96.4)'si karaciğerde lokalizedir. Bir olguda karaciğer tutulumu yanısıra intraserebral (parieto-okspital) tutulum vardır. Bir olguda da yine karaciğer tutulumuna eşlik eden peripankreatik lenf düğümü tutulumu izlenmiştir. Bir olguda ise karaciğer tutulumu olmaksızın adrenal tutulumu vardır (Şekil 2). 85 alveolar ekinokokkozis olgusunun 47 (% 55.2)'si kadınlarda, 38 (% 44.7)'i ise erkeklerde (Şekil 3). Kadınlarda yaş sınırı 16-66, ortalama 41.4, erkeklerde 12-65, ortalama 43'dür. 2 (% 2.3) olgu 10-20, 9 (% 10.6) olgu 20-30, 30 (% 35.3) olgu 30-40, 18 (% 21.2) olgu 40-50, 12 (% 14.1) olgu 50-60, 14 (% 16.5) olgu 60-70 yaş kümesindedir (Şekil 4). En sık olgu 30-40 yaşlarında (% 35.3), ikinci sıklıkta ise 40-50 yaşlarında (% 21.2) izlenmiştir. Olguların 48 (% 56.5)'i 30-50 yaş arasındadır. Meslek yönünden 85 olgusunun 73 (% 86)'ü çiftçi, 1'i işçi, 1'i öğrenci, 1'i din görevlisi, 9'u ise bilinmemekle birlikte, hastane kayıtlarından tümünün de kırsal kökenli oldukları anlaşılmıştır (Tablo II).

85 olgusunun 32 (% 37.6)'si karaciğer karsinomu, 11 (% 12.9)'i kist hidatik, 9 (% 10.6)'u alveolar ekinokok, 6'si (% 7) karaciğerde kitle, 5 (% 5.8)'i karaciğer karsinomu + alveolar ekinokok, 4'ü mekanik ikter, 2'si karaciğer tüberkülozu, 2'si karaciğer absesi, 1'er tane olmak üzere kolelitiazis, lenfosakrom, bilier siroz, hepatomegali, sağ hipokondriumda ağrı, karaciğer absesi + alveolar ekinokok, karaciğer absesi + karaciğer karsinomu, ikter + sağ hipokondriumda ağrı, hepatomegali + ikter, hepatoma + kist hidatik, adrenal tümörü öntanısı ile gelmiştir (Tablo

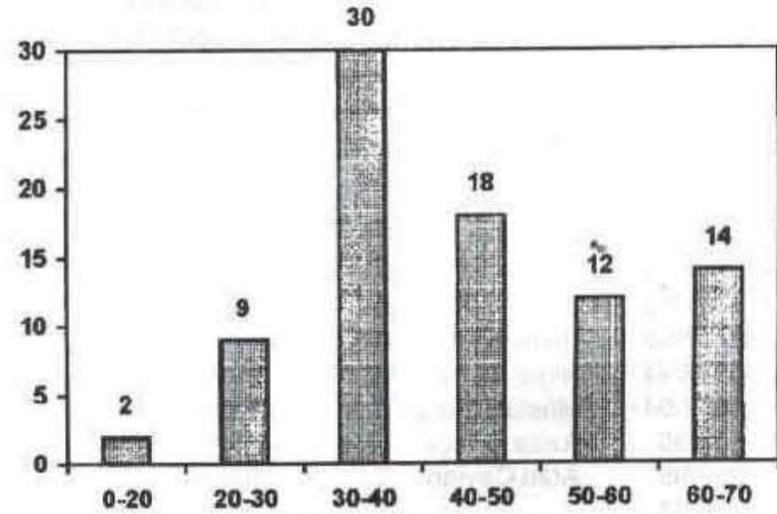
III). 3 olguda ise klinik öntanılar saptanmamıştır. 85 olgusunun 41 (% 48)'i Erzurum, 18 (% 21)'i Kars, 7 (% 7.5)'si Ağrı, 4'ü Muş, 3'ü Van, 3'ü Erzincan, 2'si Bayburt, 1'i Bingöl, 1'i Bitlis, 1'i Iğdır, 1'i Konya'lıdır (Tablo IV). 3 olgusunun ise kayıtlarda memleketi saptanamadı. Toplam 125 587 adet biopsi materyali içerisindeki 85 alveolar ekinokok olgusunun sıklığı 68/100.00 olarak bulundu.



Şekil 2. Alveolar ekinokok olgularının organ dağılımı.



Şekil 3. Alveolar ekinokok olgularının cinslere dağılımı.



Şekil 4. Alveolar ekinokoklarda yaş dağılımı.

Tablo II. Alveolar ekinokok olgularında meslek dalları.

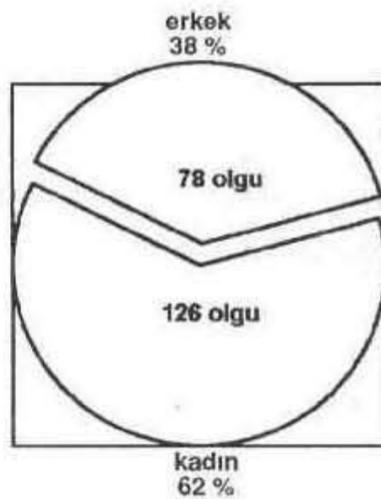
Meslek	Olgu Sayısı
Çiftçi	72 (% 86)
Öğrenci	1
İşçi	1
Din Görevlisi	1
Bilinmiyor	9
Toplam	86

Tablo III. Alveolar ekinokok olgularının klinik öntanları.

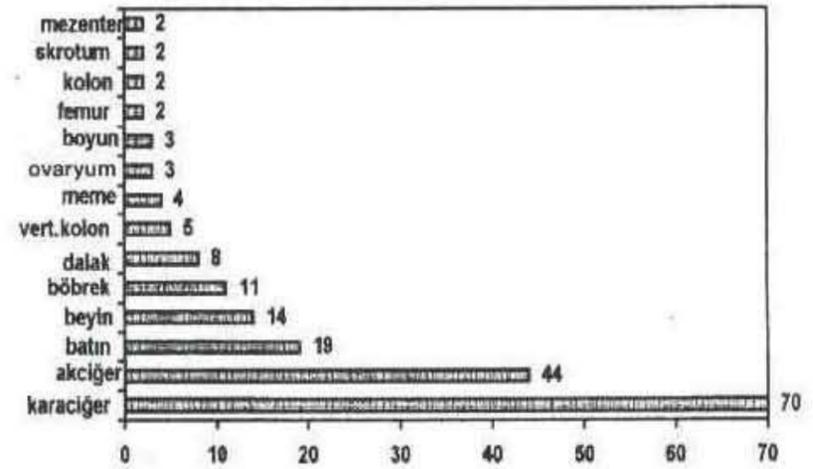
Klinik Öntanı	Olgu Sayısı	%
Karaciğer ca.	32	% 38
Kist hidatik	11	% 13
Alv. ekinokok	9	% 11
Kc. de kitle	6	% 7
Kc. ca + alv. ekin.	5	% 6
Mekanik ikter	4	
Kc. tüberkülozu	2	
Kc. absesi	2	
Diğerleri	11	
Toplam	82	

Tablo IV. Alveolar ekinokoklarda memleket dağılımları.

Memleket	Olgu Sayısı
Erzurum	41 (% 48)
Kars	18 (% 21)
Ağrı	7 (% 8)
Muş	4
Van	3
Erzincan	3
Bayburt	2
Bingöl, Bitlis, Iğdır, Konya	1
Bilinmiyor	3
Toplam	82



Şekil 5. Üniloküler kistik ekinokoklarda cins dağılımı.



Şekil 6. Üniloküler kistik ekinokok olgularının organ dağılımı.

204 üniloküler kistik ekinokokkozis olgusunun 126 (% 61.7)'si kadınlarda, 78 (% 38.3)'i erkeklerde izlenmiştir (Şekil 5).

Organ lokalizasyonları yönüyle; 70 (% 34.3) olgu karaciğer, 44 (% 21.5) olgu akciğer, 19 (% 9.3) olgu batın, 14 (% 6.8) olgu intrakranial, 11 (% 5.3) olgu böbrek, 8 (% 3.9) olgu dalak, 5 (% 2.4) olgu vertebral kolon, 1'i erkek olmak üzere 4 (% 1.9) olgu meme, 3'er olgu ovaryum ve boyun, 2'ser olgu mezenter, skrotum, kolon, femur, 1'er olgu orbita, safra kesesi, koledok lümeni, fallop tüpü, rekto-vezikal ve Douglas boşluğu, uterus, parotis bezi, kol, dirsek eklemi, gluteal-masseter-interkostal-omuz ve rektus kasları içerisinde izlenmiştir (Şekil 6).

Kadınlarda yaş sınırı 2-65, ortalama 31, erkeklerde 7-74, ortalama 29'dur. 204 olgunun 21 (% 10.3)'i 0-10, 46 (% 22.5)'si 10-20, 43 (% 21.1)'ü 20-30, 47 (% 23.3)'si 30-40, 22 (% 10.8)'si 40-50, 21 (% 10.3)'i 50-60, 3 (% 1.5)'ü 60-70, 1 (% 0.5)'i ise 70-80 yaş kümesindedir. Olguların toplam % 67 (136 olgu)'si 10-40 yaşlarında.

Meslek yönüyle 204 olgunun 166'sı (% 81.4) çiftçilikle uğraşmaktadır. 26 olguda meslek saptanamamış olup, 6 olgu işçi, 3 olgu memur, 3 olgu ise serbest meslektir.

204 olgudan 196'sının memleketleri saptanabilmiş olup, 81 (% 41.3) olgu ile Erzurum birincidir. 73 (% 37.2) olgu Kars, 12 (% 6.1) olgu Ağrı, 10 (% 5.1) olgu Erzincan, 8 (% 4) olgu Bingöl, 7 (% 3.6) olgu Muş, 5 (% 2.55) olgu Van'lıdır.

70 karaciğer üniloküler kistik ekinokokkozis olgusundan 27 (% 38.6)'si erkeklerde izlenirken, 43 (% 61.4) olgu kadınlarda izlenmiştir. Akciğere ait 44 olguda cinsler arasında, oran olarak, önemli bir ayrım yoktur. 14 intrakranial üniloküler kist olgusunun 6 (% 43)'si 0-13

yaşlarında çocuklarda izlenmiştir. 6 çocuktan yalnızca 1'i kız, diğer 5'i ise erkek çocuklardır. Toplam 125 587 adet biopsi materyali içerisindeki ünloküler kistik ekinokok olgularının sıklığı 162/100.00 olarak saptanmıştır.

Tartışma

Ekinokokkozis, insan sağlığı açısından son derece önemli sorunlar oluşturduğu gibi, ülke ekonomisine verdiği zararlar açısından da büyük önem taşır. Tarım ve hayvancılığın yaygın olduğu, ancak genel hijyen ve alt-yapı sorunlarının tam olarak çözümlenemediği ülkelerde önemini korumaktadır. Ülkemizde de Doğu Anadolu bu koşulları taşıyan ve ekinokokkozis olgularının sıklıkla izlendiği bir bölgedir. Özellikle malign bir hastalık gibi davranan alveolar ekinokok olguları Doğu Anadolu'da, özellikle Erzurum ve çevresinde göreceli olarak sıklıkla izlenmektedir.

Erzurum ve yöresine ait alveolar ekinokok olguları ile ilgili çalışmalar geçmiş yıllarda Üğütmen, Canda ve Keleş tarafından gerçekleştirilmiştir (7-11). Üğütmen 1974'de Atatürk Üniversitesi Tıp Fak. Patoloji Anabilim Dalı arşivine dayanarak 27 olgu, Canda 1976'da aynı olguları, 1977'de de 5 olgu daha ekleyerek 32 olguyu sunmuştur (8, 9, 10). Karabıyıköğlü 1976'da 9 olgu bildirmiş, ancak bu olguların 7'si Anabilim Dalı arşivimizde yer almakta, 2'sinin ise tanı kaynakları saptanamamıştır. 1982'de ise Keleş, 48'i Anabilim Dalı'mızın önceki olgularını da kapsamak üzere 54 olguluk Uzmanlık Tezi çalışması yapmıştır (7). Yine Erzurum ve yöresine ait olarak 1989'da Güzel ve ark. daha önce yayınlanmamış 32 alveolar ekinokok olgusu bildirmişlerdir (6). Haziran 1995'e dek Anabilim Dalı'mızda toplam 85 alveolar ekinokok olgusu saptanmıştır. Bunların 37'si bugüne dek yayınlanmamıştır. Böylece, yöremize ait toplam 125 alveolar ekinokok olgusu vardır. Türkiye genelinde ise Uysal ve Paksoy 1983 yılı sonuna dek 157, Ataseven 1986 yılı sonuna dek 201 olgu saptamıştır (13, 14).

Alveolar ekinokok olguları ile ilgili olarak Uysal ve Paksoy'un yapmış oldukları çalışmada 52 olgu (% 36) Kars, 24 olgu (% 16) Erzurum'lu olarak bildirilmiş olmasına karşın, kendi olgularımızın 41'i (% 48) Erzurum, 18 (% 21)'i Kars, 7 (% 8)'si Ağrı'dır. Yaş yönünden Uysal ve Paksoy'un olgularının % 76'sını 30-50 yaşları oluşturmasına karşın, kendi olgularımızın % 57 (48 olgu)'sini bu yaş kümesi oluşturmaktadır.

Güzel ve ark.'nın 32 olguluk dizilerinde ise en yüksek insidans (% 41) 30-40 yaşlarındadır (6). Yine aynı dizide coğrafik dağılım olarak 22 (% 69) olgu Erzurum, 4 (% 13) olgu Kars, 3 (% 10) olgu Ağrı'dır.

Alveolar ekinokok olgularının büyük bölümü, kırsal yörelerde tarım-hayvancılıkla uğraşan kişilerde görülmektedir. Bu durumda parazitin yaşam siklusunda tilki, kurt vb. gibi yaban hayvanların yeralması, kırsal kesimlerde yöreye özgü bitkilerin toplandıktan sonra yıkanmadan yenilmesi gibi genel hijyen eksikliğinin önemi vardır. Yine diğer kaynaklarda da sıklıkla belirtildiği gibi, klinik olarak karaciğer karsinomu izlenimi vermesi alveolar ekinokok hastalığının önemli bir özelliğidir. Kendi olgularımızda da % 38'lik bir oranla bu klinik öntanı birinci sıradadır. Parazitin endemik olarak izlendiği yörelerde, karaciğer karsinomunun klinik ayırıcı tanısında alveolar ekinokok da düşünülmelidir.

Kistik ekinokokkozis ile ilgili olarak Besin, Savan, Üğütmen ve Canda çeşitli çalışmalar yapmışlardır (12, 15-17). Savan 1974'de 174 olgu bildirmiş, bunların ancak 76'sı patolojik incelenmiştir (16). Canda ise 63 olgu bildirmiştir (17).

Ünloküler kistik ekinokok olguları organ lokalizasyonu yönüyle en sık karaciğer ve akciğerde izlenir (2, 18, 19). Kendi olgularımızda da en sık yerleşim bölgeleri bu lokalizasyonlardır. İntrakranial hidatik kistler, yabancı kaynaklarda % 2-3'lük bir oranda bildirilmesine karşın (20-22), ülkemizde bu oran % 7.2'ye kadar çıkabilmektedir (5, 19). Kendi 204 olgumuzdan 14 (% 6.8)'ü intrakranial lokalizasyon gösteriyordu. Beyin yerleşimlerinin büyük çoğunluğunun çocuklarda görüldüğü bildirilmiştir (18, 23). 14 intrakranial olgumuzun 6 (% 43)'sü 0-13 yaşında çocuklardı. Meme kist hidatikleri oldukça az görülürler (24). Yayınlanan olguların tümü kadın memesinde olmasına karşın kendi 4 olgumuzun 1'inde erkek memesi lokalizasyonlu idi.

Böbrek ünloküler kistleri çok seyrek görülen olgulardır ve tüm ünloküler kistlerin yaklaşık % 2-3'ünü oluştururlar (25). Kendi olgularımızda bu oran % 5.3'tür.

Kadın genital organlarında yerleşimli olgularda over lokalizasyonu % 0.09 ile % 0.3 arasında değişmektedir (19, 27, 29).

Ünloküler kist her yaşta görülebilmekle birlikte, genelde erişkin yaşların hastalığıdır. Kendi olgularımızın da yaklaşık % 67'si 10-40 yaşlar arasındadır, ayrıca % 23'lük bir oran 10-20 yaşlarındadır. Ülkemizde karaciğer

üniloküler kistlerinin kadınlarda, akciğerdekilerinin ise erkeklerde daha sık görüldüğü bildirilmesine karşın (3), kendi akciğer olgularımızda cins oranları yönünden önemli bir ayırım yoktur. Meslek yönüyle yine, olgularımızın büyük bölümü, kırsal kesimden ve tarım-hayvancılıkla uğraşan kişilerdir.

Sonuç olarak, insan sağlığına ve ülke ekonomisine verdiği olumsuzluklar büyük bir sorun oluşturan ekinokokkozis ile savaşta aşağıdaki önerileri yapabiliriz:

Kaynaklar

1. Barış İ, Şahin A, Bilir N ve ark. Hidatik Kist Hastalığı ve Türkiye'deki Konumu. Türkiye Akciğer Hastalıkları Vakfı Yayını No: 1, Ankara, Kent Basımevi, 1989.
2. Canda MŞ, Canda T. Ekinokokkozis: 47 olgunun sunumu ve Türkiye'nin ekinokokkozis sorunu. T Parazitoloj Derg 1995; 19(1): 64-82.
3. Baykan N, Sungur C, Bilgin YY. Toplum Hekimliği. AÜTF Yayını No: 379, 1979; 250-53.
4. Merdivenci A. Türkiye'de hidatik kist hastalığı. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Yayın No: 2145/36, İstanbul, 1976.
5. Mutlu KŞ. Türkiye'de ilk defa tesadüf edilen ve şimdiye kadar tanınmamış bir şekil gösteren Echinococcus alveolaris vakası. Sıh Mec 1989; 15(96): 640-50.
6. Güzel C, Demiryürek H, Akınoğlu A, Arpal B, Yerdelen Ü, Sülme İ. Alveolar kist hastalığı. Ameliyat edilen 32 olgunun analizi. Çağ Cerr Derg 1989; 3: 162-7.
7. Keleş M. Ekinokokkus alveolaris (54 olgu). Uzmanlık Tezi. Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Patoloji Anabilim Dalı, Erzurum, 1982.
8. Üğütmen H. Erzurum ve çevresinde Echinococcus alveolaris. Köksal M, Üğütmen H, Ed.'ler. Türkiye'de Ekinokokkoz Problemi Sempozyumu (1-3 Kasım 1974, Erzurum). Sempozyum Kitabı. Ankara: TÜBİTAK Ofset Tesisleri, 1976; 97-101.
9. Canda MŞ. Alveolar hidatik disease in Erzurum, Turkey (32 cases). The First Mediterranean Conference of Parasitology (Oct 5-10, 1977 İzmir, Turkey). Bornova: İzmir Birlik Basımevi, 1977; 61.
10. Canda MŞ. Erzurum bölgesinde alveolar hidatik hastalığı (27 olgu). Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi 1. Tıp Kongresi (24-26 Mayıs, 1976, Erzurum) Kongre Kitabı. Erzurum: Ekspres Basımevi, 1976; 255-60.
11. Karabıyıkçıoğlu A. İnsanda echinococcus alveolaris. Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi 1. Tıp Kongresi (24-26 Mayıs, 1976, Erzurum) Kongre Kitabı. Erzurum: Ekspres Basımevi, 1976; 358-63.
12. Savan B, Taner E. Kist hidatik hastalığı. Atatürk Üniv Tıp Bül 1971; 19(5): 281-5.
13. Uysal V, Paksoy N. Echinococcosis multilocularis in Turkey. J Trop Med Hyg 1986; 89: 249-55.
14. Ataseven A, Kutaniş R. Türkiye'de ekinokokkus alveolaris sıklığı. Vak Gur Hast Derg 1986; 1-22.
15. Besin S. Karaciğer kist hidatik bulguları. Türk Hidat Derg 1972; 12: 17.
16. Savan B. Kist hidatikli 174 hastaya uyguladığımız tedavi yöntemleri ve sonuçları. Köksal M, Üğütmen H, Ed.'ler. Türkiye'de Ekinokokkoz Problemi Sempozyumu (1-3 Kasım 1974 Erzurum), Sempozyum Kitabı. Ankara: TÜBİTAK Ofset Tesisleri. 1976; 111-4.
17. Canda MŞ. Hydatid cyst disease in Erzurum, Turkey (63 cases). The First Mediterranean Conference of Parasitology (October 5-10, 1977 İzmir, Turkey). İzmir: Birlik Basımevi, 1977; 60-61.
18. Patıroğlu TE, Turgutalp H, Kandemir B ve ark. Kist hidatikte seyrek yerleşim yerleri. Erciyes Üniv Tıp Fak Derg, 1983; 5(4): 393-402.
19. Köksal M, Gököz A. 276 hidatik kist vakasında histopatolojik incelemeler. Köksal M, Üğütmen H, Ed.'ler. Türkiye'de Ekinokokkoz Problemi Sempozyumu (1-3 Kasım 1974, Erzurum), Sempozyum Kitabı. Ankara: TÜBİTAK Ofset Tesisleri 1976; 103-10.
20. Özgen T, Bertan V, Kansu T et al. Intracellular hydatid cyst. Case report. J Neurosurg 1984; 60: 647-8.
21. Arasıl E, Erdoğan A. Hydatid cyst of the posterior fossa. Surg Neurol 1978; 9: 9-10.
22. Dharker SR, Dharker RS, Vaishya ND et al. Cerebral hydatid cysts in central India. Surg Neurol 1977; 8: 31-4.
23. Merdivenci A, Aydınlioğlu K. Hidatidoz, İstanbul: Fatih Gençlik Vakfı Matbaası, 1982.
24. Kömür AA, Palanduz P. Memede kist hidatik. Ege Üniv Tıp Fak Derg 1987; 26(2): 817-22.
25. Sözüer ME, Gülmez İ, Akgün E ve ark. Primer böbrek kist hidatiği. Ege Tıp Derg 1990; 29(4): 1086-88.
26. Güllük A, Altay E, Şahmay S, Sanioğlu C. Ovaryum kist hidatiği. Cerrahpaşa Tıp Fak Derg 1982; 13: 366-9.
27. Güneş HA, Düzcan E, Eğilmez R. Overde kist hidatik (Bir olgu). Ünl B (Ed.) VIII. Ulusal Patoloji Kongresi (1988, Ankara), Kongre Kitabı, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1989; 422-5.